

Kirjoja

Nina V. Nygren^a

Suomalaisten sukupuuttojen jäljillä

Juha Kauppinen:

Monimuotoisuus.

Siltala, Helsinki 2019. (350 s.)

Juha Kauppinen ”Monimuotoisuus” ei ole varsinaisesti tiedekirja, mutta ansaitsee tulla arvostelluksi tässäkin lehdessä. Kirja tarttuu vaikeaan aiheeseen. Kuten Kauppinen kirjoittaa, monimuotoisuuden vähentymistä, sukupuuttoaaltoa, biodiversiteettikriisiä, on vielä vaikeampi hahmottaa kuin aikamme toista kriisiä, antroposeeniin kietoutuvaa ilmastoromahdusta. Molemmat ovat olleet enemmän tai vähemmän yleisessä tietoisuudessa niin kauan kuin muistan, lapsuudestani saakka. Silti vaikuttaa, että molemmat ovat iskeneet kunnolla kollektiiviseen tajuntaan vasta aivan viime vuosina.

Kirja on tietyllä tapaa suomalainen versio Elizabeth Kolbertin Kuudes sukupuutto -kirjasta (2016) – tarkasti havainnoiva ja taitavasti kirjoittava luontotoimittaja matkustaa eri paikkoihin, kertoo lajeista ja niiden häviämisestä, tieteestä ja omista tuntemuksistaan. Tämä tietokirjoittamisen kerronnallisuus ja minämuotoisuus usein väsyttää, mutta täytyy myöntää, että hyvin kirjoitettuna se toimii. Etenkin se toimii tällaista aihetta käsittelevässä kirjassa, sillä pohjimmiltaan olisi tavoitettava lukijoiden tunteet, eikä se ole helppoa pelkän faktatekstin avulla. Sillä voiko toiminta – monimuotoisuuden tai ilmaston suojelemiseksi – loppujen lopuksi syntyä ilman tunneyhteyttä? Kirjan alussa toki on myös perinteisempi faktaosuus evoluutiosta ja sukupuutoista, ja ilman sitä sen anti olisi ohuempi.

Kauppinen tekee sen mikä etukäteen ajatellen tuntui itselleni hyvin vaikealta – miten vyöryttää eteemme kuudes sukupuutto *Suomessa*? Siis täällä tutussa, järvien, metsien, soiden peittämässä Suomessamme – ei käymällä karismaattisissa, tunnetuissa sukupuuton kokeneissa paikoissa maailmalla kuten Kolbert? Ratkaisu on elegantti ja näin luonnonsuojelututkijana suorastaan hävettää miten onnistuinkin yllättymään siitä, miten tempu tehtiin. Ratkaisu on tehokas siksi että ihmisen toiminta, myös täällä luontorakkaassa ja luonnosta kuuluisassa Suomessamme, häivyttää luontoa aivan silmiemme edessä nopeasti, mutta kenties juuri ja juuri niin hitaasti, että sille on helppo kääntää selkänsä.

Kauppinen kirjan älykäs tempu on kiinnittää huomio alueellisiin katoihin, ja kokonaisten elinympäristöjen tai lajiryhmien jyrkkiin vähenemisiin Suomessa, eikä niinkään totaalisiin sukupuuttoihin. Sillä, tietenkin, juuri tällä tavalla lajit kuolevat aikanaan kokonaan sukupuuttoon – häviämällä ensin yhdeltä alueelta, sitten toiselta ja yhä useammalta kunnes enää tekohengityskään ei auta.

Kirjassa vierailaan sekä tavanomaisissa paikoissa kuten tienpientareilla ja rantaniityillä, että ainutlaatuisissa paikoissa kuten Viiankiaavalla. Tai oikeammin surullisen ainutlaatuisissa paikoissa – joitakin elinympäristöjä olemme Suomessa hävittäneet sellaisella vimmalla, että vain viimeiset ovat jäljellä. Lisäksi kirjassa vierailaan paikallisten muistojen avulla jo hävitetyissä paikoissa, kuten vesivoimapatojen alle jääneissä taloissa, kylissä ja lapsuuden joenvarren kalastus- ja veneretkillä. Teksti sekoittaa mukavasti luonnontieteellistä tietoa ja sekä Kauppinen omia että haastateltujen tuntemuksia ja kokemuksia. Haastatelluilla ei toki

^aJohtamisen ja talouden tdk, Tampereen yliopisto, nina.nygren@tuni.fi

ole vain tuntemuksia ja kokemuksia, vaan moni on pitkän linjan luonnontuntija, ja kirja tuo esiin sen seikan mikä Minna Santaajan väitöskirjassakin (2013) käy selväksi – luontotieto ja tieto katoamisista lepää lähes kokonaan vapaaehtoisten luontoharrastajien keräämien säännöllisten, arkistenkin havaintojen varassa.

Kirjan lajikirjo on laaja, ja Kauppinen onnistuu saamaan lukijan huolestuneeksi vähemmänkin tunnetuista lajeista kuten esimerkiksi Etelä-Suomen soilta vähenemässä olevista perhoslajeista – muurainhopeatäplästä, suokirjosivestä ja suonokiperhosesta.

Luonnonsuojelupolitiikkaa ja luonnonsuojelun keinoja kirjassa kosketellaan vain siellä täällä, mikä on varmasti tälle kirjalle hyvä ratkaisu. Kirjassa moititaan vapaaehtoisia luonnonsuojeluohjelmia ja perinteisiä luonnonsuojeluohjelmia pidetään toimivina, vaikka toki vapaaehtoisten tekemää luonnon kunnostustyötä arvostetaan. Tähän suojelupolitiikan käänteeseen liittyviä moninaisia syitä ei kirjassa käydä läpi, mikä luonnonsuojelututkijana hieman harmittaa, mutta toisaalta kirjan näkökulma – luonnon kadon pysäyttäminen – pysyy läpi teoksen ja politiikan läpikäynti olisi luultavasti vienyt liikaa sivuraiteille.

Mielenkiintoisesti kirjassa kuitenkin kosketellaan kahta itselleni tuttua luonnonsuojelun keinoa. Ensimmäinen näistä koskee niittykasvillisuutta. Tienvarsien (ja muiden vastaavien rakennusalueiden) päätön, mutta säännönmukainen ja itsepäinen peittäminen mullalla (ja nurmisiemenselällä) tuhoaa joka ikisen kerran mahdollisuudet kuivien niittyjen kasvillisuuden ja niiden mukana hyönteisten leviämislle. Lisäksi useat niittykasvillisuutta kasvavat paikat, kuten tienvarret, niitetään yhtä itsepäisen säännönmukaisesti lähes aina väärään aikaan, niin aikaisin kesällä, että kasvit eivät ehdi kukkia. Tämä tapahtuu jopa huolimatta vuosittaisista muistutuksista, pyynnöistä ja ohjeista. Tänä(kin) vuonna Tampereen yliopiston sissiniittynä perustettu, nyt virallistettu kaupunki- ja kampusniitty tuli puoliksi niitetyksi väärään aikaan. Kun oman talomme edessä tehtiin kaapelikaivuutöitä pyysin, että tonttimme kohdalle ei laitettaisi multaa. Olisi ilmeisesti pitänyt laittaa tontille iso kyltti ja seisoa vahdissa, koska multaa ja nurmikonsiemeniä siinä eräänä päivänä sitten kuitenkin oli. Tällaisten pienten käytäntöjen muuttamisessa olisi valtava, koko Suomen kattava ja vieläpä erittäin edullinen (ei multaa, vähemmän niittoa!) monimuotoisuuden lisäämisen potentiaali, mutta syvässä istuvien toimintatapojen muuttaminen on joskus käsittämättömän vaikeaa.

Toinen keinoista on luontoarvojen hyvittäminen eli ekologinen kompensaatio, johon olen perehtynyt nykyisessä kompensaatiopelihankkeessamme. Kauppinen ottaa kompensaation esiin Viiankiaavan kaivoshankkeen kohdalla – suunnattoman suuren, monimuotoisen ja ainutlaatuisen suon luontoarvojen mahdollista hävittämistä on kaivosyhtiö suunnitellut hyvitetäväksi kunnostamalla useita suomalaisia soita eri puolilla maata. Kauppinen toteaa, että Viiankiaapa on sodankyläläinen ekosysteemi ja miettii, voidaanko edes ajatella sen häviämistä korvattavana kunnostamalla soita Pohjanmaalla? Etenkin suon tuhoutuneen suon arvokkaan lajiston palauttaminen kestää kauemmin kuin sen vesitalouden palauttaminen, eikä välttämättä onnistu koskaan. Kauppinen näkee sekä soidensuojeluohjelmassa että Natura 2000 -ohjelmassa suojellun Viiankiaavan kompensaation hyväksymisen olevan periksi antamista ja signaali muille jatkaa ja kiihdyttää Lapin luonnon tuhoamista.

Kirjan lopussa haaveillaan biodiversiteettiturismista sekä pikkusiniisien palauttamisesta Hämeenlinnan seudulle hiekkakuoppaketojen ketjun avulla. Kirja loppuu toiveikkaisiin ajatuksiin siitä, että ei ole liian myöhäistä toimia sukupuuttojen pysäyttämiseksi, kuten ei varmasti olekaan – laajamittaisilla suojelutoimenpiteillä ehtisi vielä auttaa montaa lajia ja ekosysteemiä. Kirjassa ei kuitenkaan oikeastaan käsitellä monimuotoisuuden häviämisen juurisyitä, vaikka tuskin se kirjaan kunnolla mahtuisikaan. Haaste on sama kuin ilmastokriisin kohdalla – miten järjestää yhteiskuntamme (nopeasti) uudelleen niin että maapallolla säilyvät hyvän ihmiselämän edellytykset? Sillä siitä on kyse myös monimuotoisuuden suojelussa, ihmisinä olemme riippuvaisia luonnon monimuotoisuudesta.

Lähteet

Kolbert, E. (2016) Kuudes sukupuutto. Atena.

Santaaja, M. (2013) Rakkaudesta luontoon. Luontoharrastajat luonnonsuojelun toimijoina. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. <https://trepo.tuni.fi/handle/10024/94423>